

חופשי — מפלגות המיסד שלא שותפו בקואליציה.

כך הוחלט על קריעת הדף

אולם לפני כן אירע המאורע שהט' ביע את חותמו על היום כולו, ושהפך בן־רגע ויכוח שיגרתי להתמודדות דרמטית. כאשר היכנה הסיעה את הוויכוח, הח' ליטה לנצל סעיף בתקנון המאפשר גם ל־נציג הסיעה המציעה אימוץ להשתתף בוויכוח על כך. בכך הובטחה זכות־דיבור גם לשלום כהן — וניתנה האפשרות ל־פעולה בלתי־שיגרית.

היה ברור שדרוש משהו מיוחד — משהו דרמטי ממש — כדי שהמאבק נגד המזימה יחרוג מן השיגרה הפרלמנטרית, ויעורר את אדישותו של אדם בישראל. היה דרוש משהו שיגיד לכל אדם: אין זה עניין שיגרתי, יש כאן עניין מצפוני עמוק, משהו הנוגע לעצם דמותה של המדינה.

על רקע זה הציע שלום כהן לנקוט פעולה קיצונית: לקרוע מתעורת־הזהות את הדף המכיל את הפרטי "לאום".

צעד זה נשקל בכובד ראש. היה ברור מה עלולות להיות התוצאות — הסתה פרועה, סילופים, פעור לות־ינקם. אך היה ברור כי בן היעדר צעד כזה, ישקע הוויכוח כולו בכוח של דיבור־סרק, כדי יוק כפי שהתכוונו גולדה מאיר ז"ל. שפירא, וכי אחרי נצחון קל כזה תצא הכפייה הדתית למפע' נצחונות שישנה את פני המדינה.

לכן נתקבלה החלטה. כדוגמה שימש מעשהו הידוע של זאב זיבוטינסקי, ש־קרע על דוכן הנאומים את השקל הציוני. נקבע שהדבר לא ייעשה בעת הנמקת הצעת אי־האימוץ על־ידי אבנרי, כדי לא לתת פתח־פה למפ"ם, ל"ע ואחרים ל־עון לאחר מכן כי הצביעו נגד ההצעה בגלל מעשה זה. שלום כהן קיבל על עצמו לבצע את הדבר בתום נאום.

כשעלה שלום כהן על הדוכן, לא ציפה איש למשהו דרמטי. הוא דיבר בשקט ה־אופייני לו.

כאולם עדיין שרר אותו מצב רוח של בדיחות־דעת צינית, מהיר

סיעת העולם הזה. אבל לגבי מעשי הממשלה איננו יכולים אלא להביע אי־אימון.

היה בכך כמעט התנצלות — ורמו להתנהגות של משה סנה למחרת היום.

מי מבוזה את הכנסת?

לפני ההצבעה, עוד היתה התנצחות בין הסיעה ובין י"ש שפירא, שקם בפעם השלישית כדי להגיב על הוויכוח.

שר המשפטים י. ש. שפירא: אין זו אמת, על כל פנים אין זו כל האמת, שבכנסת הראשונה המתנגדים לחוקה כתר' בה היו אלה שהתנגדו לה מנימוקים דתיים או אנטי־דתיים.

הנימוק האמיתי היה, בין היתר, שאין זה מן ההגיון ומהשכל המדיני ש־650 אלף יהודים יחוקקו קונסטיטוציה בשביל עם ישראל שמתאסף בארץ.

אורי אבנרי: כמה זמן נחכה? כמה צריכים לבוא לפני שנזכה לחוקה?

שר המשפטים י. ש. שפירא: אני עוסק בזה, ולא אתה.

אורי אבנרי: כמה זמן זה יקח?

רגע לפני: צחק ציני בפי אבן, שפירא, אלון

ברגע הקריעה: אבן מזועזע. יגאל מסתיר פניו

אינני מזדהה עם המציע, ובמיוחד אני דוחה בכל חוקף את דבריו נגד ברית המועצות והאידיאולוגיה הקומוניסטית. הוא פשוט אינו יודע מה הוא מדבר, מכיוון שדווקא בברית־המועצות נוהגים לפי מה שהוא מציע. שם יכול כל אזרח ל־הכריז, ורק הוא מכריז, לאיזה לאום הוא שייך, ולאיזה לאום שייכים ילדיו. ולכן מה שאמרת, ח"כ אבנרי, סותר את המציאות. גם פועלי אגודת־ישראל תמכו, כמוכר, בממשלה, והשמיצו את השופט זוסמן, על כי אמר כי הכפייה הדתית מוכירה את ערבי־הסעודית.

המרכז החופשי, המתייצב בפה מלא לצד הכפייה הדתית, העלה בכל זאת ספק. טען אליעזר שוסטק, שהוא עצמו דתי: מדוע לעררב את ההלכה עם חוקי המדינה? כשזה לא דרוש?

אליעזר שוסטק: אתם מחייבים את הכנסת מפעם לפעם לקבוע ולחוקק חוקים הקשורים להלכה. היום, הרכב זה, כל זמן שעוד קיים הדור הישן, כל זמן שח' עדיין מאיר יערי, עם היותו ממפ"ם, והוא עדיין איש הדור הקודם — יש עוד איזה שהוא סיכוי. יש לכם עוד תקוה להביא חוקים כאלה.

אבל בעוד חמשי־שש שנים יהיה הרכב אחר בכנסת. "הפה סאטר הוא הפה ש' התייר". מה יהיה אז?

אני רואה אפשרות ש"אבנרים" כאלה יבטלו את חוקי־הגירוש, וגם את חוקי־הניי שואין מדוע אתם צריכים להביא למצב זה? **אורי אבנרי:** את הכל נבטל. בעוד עשר שנים לא יישאר שריד מכל אלה.

קריאות: לא תזכה לכך!

אליעזר שוסטק: אני מתפלל ומקווה שסנה כזאת?

אחרון הנאומים, משה סנה, הודיע ש־יצביע בעד הצעתנו, אולם הוסיף לכך הסתייגות:

משה סנה: יש לנו, לסיעת מק"י, גישה שונה בתכלית מהגישה של הסיעה אשר הציעה להביע אי־אימוץ בממשלה.

מצב־רוח מכודת, והשרים התלוי צעו ביניהם כימעט בקול רב.

אבנרי אמר את דבריו בשקט. הנאום ה־לא פורסם בגליון האחרון של העולם ה־זה. שרי־המשפטים נאם את נאומו הקצר — בדיוק כפי שהוכן לו באותו הרגיל.

נפתח הוויכוח. כל מפלגות האופוזיציה נמנעו מלהשתתף בו בכלל. מפ"ם ולי"ע לא קמו ליטול את רשות־הדיבור, בידעם כי יהיה זה מגוחך אם ינאמו נגד הכפייה הדתית — שעה קלה לפני שירימו את ידיהם כדי להביע אימוץ לממשלה, ודוקא על רקע החלטתה להגביר את הכפייה ה־דתית. נאמו רק ח"כים שמחוץ לממשלה, כולם אנשי המיסד.

פתח שלמה לורנץ מאגודת־ישראל, ש־תמך ממשלה בהתלהבות. תוך כדי כך חירף את שופטי בית־המשפט העליון, דבר שגרם לתגובות חריפות מצד אבנרי:

שלמה לורנץ: מי מאתנו יכול היה להעלות על דעתו שאדם התופס אהת ה־עמדות החשובות ביותר במדינתנו ירשה לעצמו להגיד על ההלכה, לפיה יהודי הוא מי שנולד מאם יהודיה, דבר אשר גם הממשלה קיבלה וגם הכנסת תקבל בשבוע הבא, את הדברים כדלקמן, ואני מצט"ט:

... נדמה לי שזוהי אחת האירוניות ה־מרות ביותר של הגורל, שאתה גישה ביולוגית או גזנית, אשר הופצה על־ידי הנאצים, ואשר איפיונה את חוקי נירנברג ה־נוודעים־לשימצה, שאתה גישה תהפוך — בגלל מסורת שמוענים לה שהיא קדושה ומקודשת — לבסיס לקביעה או לפסילה רשמית של היות אדם יהודי בישראל.

אורי אבנרי: נכון בדיוק כך! אני נולדתי במדינה כזאת. במדינה בה נולדתי שאלו מי הסבתא שלי ומי האמא שלי. אני רוצה לחזור לזה!

שלמה לורנץ: אם מישהו חברייה־כנסת, מטולל ברוב תיסבוכו, ומתוך שיני אה עצמית, להשמיע דברי נאצה אלה ש־אחד מחוקי־היסוד של תורתנו, שגם ה־כנסת תקבל אותו ושהממשלה כבר קיבלה אותו, הוא חוק גיועני שהופץ על־ידי ה־נאציזם, והמאפיין את חוקי־נירנברג — מה הפלא שאתו איש, שבשבו על בס בית־המשפט, הכריע את הכף בענייני מי הוא יהודי, ועל־ידי כך נתקבל אותו הרוב כפי שנתקבל.

אורי אבנרי: כבוד היושב־ראש, אני מוחה נגד זה שבישיבת הכנסת מעליבים שופטים עליונים, ואין מוחה על כך!

מנחם פרוש: השופט העליב את עצמו! אף אחד משאר חברי־הכנסת לא מוחה על העלבת שופט. רק אחרי מחאתו של אבנרי, נזכר י. ש. שפירא לקום ולמוהות אף הוא.

"נשנה את הכל!"

ציג ע"מ, מאיר אביזרה, קם ונאם נאום מטושטש, כמו כל נאומי סיעה זו שאין לה השקפה ברורה על שום דבר. הוא לא קבע עמדה עקרונית לכאן או לכאן. מאיר וילנר מרק"ח תמך באי־האימוץ, אך הסתייג בחריפות מן המציעים, מכיוון שאבנרי תקף בנאומו את ברית־המועצות, שם מצויין בתעורת־הזהות של יהודי כי הוא "כריי" (עברי).

מאיר וילנר: אני רוצה להגיד ש־

רגע אחרי: אבן מסתכל בחדהמה לעבר כהן

לה בזילוזל ובאדישות, מכוון שי הכל יועזו שהמזימה הממשלתית תקבל רוב אוטומטי עצום.

להלן דברי שלום כהן, כפי שטרסמו ב־פרוטוקול:

שלום כהן: שרי־המשפטים בא בטרוניה עצומה: איך בכלל אנו מציעים אימוץ בממשלה? מה עשתה הממשלה? הרי היא בסך הכל הניחה על שולחן הכנסת הצעת־חוק, שתיוון בשבוע הבא. או מה אתם מתרגשים היום?

התמימות הואת היא פנטסטית. האם זהו המעשה היחיד שממשלת ישראל עשתה מאז פסק בית־המשפט את אשר פסק? והישיבות של הממשלה, וההחלטות,

(המשך בעמוד 12)